

MALMÖ HÖGSKOLA
Lärande och samhälle
Kultur – språk - medier

Examensarbete
15 högskolepoäng, avancerad nivå

Fult språk och språknormer

– attityder till fult språk i skolan

Bad language and language norms
– attitudes regarding bad language in school

Adam Hjertström
Emilie Zelander

Lärarexamen 210hp
Svenska i ett mångkulturellt samhälle
Datum för slutseminarium: 2011-11-01

Examinator: Karin Jönsson
Handledare: Catarina Economou

Sammanfattning

Fula ord kan definieras på flera olika sätt. I vårt arbete syftar vi till svordomar, könsord och kraftuttryck. Syftet med vår studie är att undersöka hur språknormer påverkar lärare och elevers användande av fula ord i skolan. Studien är genomförd på ett antal skolor i södra Sverige. Genom enkätundersökning och intervjuer med lärare, fritidspedagoger och elever har vi fått fram ett resultat som visar hur språknormer är knutet till identitet, att normerna är svåra att förhålla sig till, samt att de normer som förekommer i skolan är gamla normer som existerat i flera generationer. Resultatet har lett oss fram till tre slutsatser:

- En lärare eller elevs förhållningsätt till språknormerna är ett hjälpmedel i formandet av identiteten.
- Normerna kring fula ord är starka nog att skapa eller upprätthålla ett förbud.
- De normer som råder i skolan påverkar i allra högsta grad användandet av fult språk, men varken lärare eller elever tycks veta med säkerhet varför specifika normer råder och hur man ska förhålla sig till dem.

De teorier vi har förankrat vår studie i rör språksociologi, språkförändring, språkliga normer och attityder, samt tabu.

Nyckelord: *fult språk, normer, skola, språkliga attityder, språksociologi, tabu*

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Innehåll	5
Förord	6
1 Inledning.....	7
2 Syfte och problemställning.....	9
3 Litteraturgenomgång	10
3.1 Tidigare forskning om fult språk i skolan	10
3.2 Kategorier av fult språk	12
3.2.1 Tabun.....	12
3.2.2 Svordomar	13
3.2.3 Kraftuttryck	15
3.3 Språkliga normer och attityder	15
3.4 Språksociologi och språkförändringar.....	17
4 Metod och genomförande.....	19
4.1 Urval	20
4.2 Enkät.....	21
4.2.1 Genomförande av enkät.....	22
4.3 Intervju.....	22
4.3.1 Genomförande av intervju	23
4.4 Forskningsetik	24
5 Resultat	25
5.1 Lärare.....	25
5.2 Fritidspedagoger	29
5.3 Elever.....	30
6 Analys	33
6.1 Vad tror våra informanter fula ord kan fylla för funktion i språket?.....	33
6.2 Varför förbjuds fula ord ofta i skolan?	34
6.3 På vilket sätt påverkar skolans språknormer användandet av fula ord?.....	35
7 Slutsatser och diskussion	37
7.1 Slutsatser.....	37
7.2 Diskussion	38
8 Reflektion	41
8.1 Språket i förändring.....	41
8.2 Fult språk i klassrummet.....	42
8.3 Metodreflektion	42
8.4 Framtida forskning	42
9 Litteratur	44
Bilaga.....	47

Förord

Fult språk är något som intresserar oss båda, och det har det gjort ända sedan vår första verksamhetsförlagda tid under lärarutbildningen, då vi kom i kontakt med det fula språket i skolan och förstod vidden av det. Det var dock först under termin 6 som vi kom att fördjupa oss i ämnet. Vi läste en kurs som bland annat behandlade språkutveckling, språkliga normer och attityder, samt fult språk. Vi fastnade för ämnet och utvecklade ett intresse att fortsätta forska.

Ämnet är ständigt aktuellt i vårt samhälle; i takt med att samhället förändras, förändras också språket och dess normer. Hur dessa normer påverkar språkbruket i skolan kommer vi att undersöka i detta examensarbete.

Vi har läst litteratur, diskuterat och arbetat större delen av tiden tillsammans, men har i vissa kapitel delat upp huvudansvaret. Adam har fokuserat på inledning, Emilie på stora delar av metodavsnittet, medan vi delat upp arbetet lika mellan oss då det gäller teori, resultat, analys, slutsats och sammanfattning. Insamlingen av empiri har vi också fördelat mellan oss. Vi har även fört många samtal och diskussionerna vilka varit en stor och givande del av arbetet.

Malmö 2011-10-22

Adam Hjertström

Emilie Zelander

1 Inledning

Under termin 6 i vår lärarutbildning genomförde vi en mindre undersökning om så kallat fult språk. Vi försökte ta reda på vilka fula ord som oftast togs i bruk i en skola, av vilka anledningar samt hur de påverkade eleverna. All empiri samlades in i en femteklass på en medelstor skola i en förort till en svensk storstad. Vi förstod snabbt att fult språk var ett omfattande ämne och att det tog stor plats i majoriteten av elevernas vokabulär. Ett intresse att fördjupa sig mer i ämnet uppstod och vi bestämde oss för att i vårt examensarbete fortsätta gräva bland svordomar, könsord och kraftuttryck. Denna gång med elever i olika åldrar samt lärare och fritidspedagoger som informanter.

Som blivande svensklärare ser vi allt språk som intressant, både ”fult” och ”fint”. Alla språkets delar utgör olika nyanser och utan en nyans blir språket inte lika färgrikt. För att bli bra på ett språk måste man lära sig att behärska alla delar – alla nyanser. Lärare möter dagligen det fula språket och det är relevant i yrkesrollen att skapa sig en relation och ett förhållningssätt till det. Att arbeta med det fula språket kan vara en möjlighet för lärare och elever att skapa detta. Språkforskaren Bengt Dagrin säger i en intervju i tidningen *Land* att: ”Allt som är förbjudet är ju vansinnigt spännande” (900525). Vi kan själva konstatera att barn ofta lockas av förbjudna aktiviteter och så länge det fula språket är en del av svenskan anser vi att det finns utrymme för det i undervisningen. Det är dock ingen självklarhet att fult språk tillåts i skolan. På Mackleanskolan i Skurup i Skåne införde rektorn ett totalförbud mot svordomar då det ingick i en handlingsplan mot kränkningar (*Språktidningen* 090819). Detta skapade stor debatt och personer med en liberal språklig syn, det vill säga de som accepterar alla språkets sidor och inte ville ge avkall på någonting, opponerade sig.

Det är problematiskt att tala om vad som egentligen ska klassas som fult språk. Lars-Gunnar Andersson (1985:9) menar att: ”[d]et fula språket finns inte i språket, utan det finns i människors relation till språket och språkanvändningen”. Överanvändandet av specifika ord urholkar språket – orden mister sin styrka. Det som en gång ansågs vara laddat är inte längre det. Svordomar upphör att vara svordomar. Många personer kan

nog hålla med om att det är det som har skett med de gamla religiösa svordomarna (t.ex. *jösses* och *herre gud*), men detta kan också ske med moderna kraftord uppger Andersen i en intervju med *Arbetaren*.

Om de religiösa svordomarnas förargelseväckande värde har devalverats – och de i hög utsträckning ersatts av kraftord som rör tabubelagda områden som könsorgan, sex och hygien – så är det inte alls omöjligt att även ord som ”kukhuvud” och ”hora” i framtiden förlorar sin förolämpningspotential. (2010, nr 40)

Det är relevant att lärare tar ställning till det fula språket. Elever använder sig dagligen av fula ord och det är avgörande i yrkesrollen vilket förhållningssätt man har. När de fula orden yppas i klassrummet gäller det att i förtid ha bestämt sig för hur de ska tas emot. Ska de accepteras eller förbjudas? Naturligtvis spelar sammanhanget en viktig roll; ett fult ord i form av en kränkning bör aldrig godtas. Kursplanen i svenska förklarar hur elever ska ges möjlighet att erövra sitt språkbruk, att exempelvis inte kränka en klasskamrat med hjälp av fula ord.

Undervisningen ska... bidra till att eleverna får förståelse för att sättet man kommunicerar på kan få konsekvenser för andra människor. Därigenom ska eleverna ges förutsättningar att ta ansvar för det egna språkbruket. (Skolverket 2011:222)

Det står också angivet i kursplanen att elever ska ges ”förutsättningar att utveckla sin förmåga att urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer” (a.a. 223). Även kursplanen i svenska som andraspråk tar upp dessa aspekter (239). Exakt vad det innebär att följa de språkliga normerna är intressant eftersom normer skiljer sig åt i olika samhällsskikt, och i förlängningen i olika skolor. Vi har därför i vår studie valt att fokusera på normer och hur några lärare och elevers relation till språket och språkanvändningen påverkas av dem.

2 Syfte och problemställning

Vi vill undersöka hur språknormer påverkar några lärare och elevers användande av fula ord i skolan genom att söka svar på följande frågor:

- Vad tror våra informanter (lärare, fritidspedagoger och elever) att fula ord kan fylla för funktion i språket?
- Varför förbjuds fula ord ofta i skolan?
- På vilka sätt påverkar skolans språknormer användandet av fula ord?

3 Litteraturgenomgång

Vi kommer i följande kapitel redogöra för tidigare forskning inom området fult språk. Väsentliga begrepp kommer att definieras för att senare användas i analysen av vår empiri. Vi kommer bland annat ta upp *fult språk*, *språkliga normer* och *attityder*, samt *språksociologi* och *språkförändring*.

Utöver den litteratur och de teorier vi behandlar kommer vi också att förhålla oss till läroplanen och kursplaner som finns för grundskolan i svenska och svenska som andraspråk.

3.1 Tidigare forskning om fult språk i skolan

I en nordamerikansk studie gjord av Robin-Eliece Mercury (1995) granskas det fula språkets betydelse i undervisningssammanhang. Mercury talar huvudsakligen om vuxna andraspråkselever (18 år och uppåt) och hon anser att det fula språket behöver mycket mer uppmärksamhet än vad det får. Hon menar att det kan vara en stor fördel att lära sig hur man använder tabubelagda uttryck. Det handlar inte om att lära sig att svära, istället handlar det om att lära sig vad som ligger bakom användandet av det fula språket. Denotationen (grundbetydelse) av ett ord stämmer inte alltid överens med konnotationen (kulturell betydelse), och det kan leda till missförstånd, särskilt gällande tabubelagda uttryck där konnotationen oftast är mer signifikant än för de icke-tabubelagda uttrycken (a.a. 28). Det ligger mycket sanning i detta uttalande. Vi som skriver detta arbete har själva erfårit, då vi umgåtts med människor med engelska som förstaspråk, att vårt sätt att använda tabubelagda uttryck inte kunde accepteras helt och fullt. Vi var oftast för grova i mun. Möjligtvis kan detta vara beroende av vår grundinställning till fult språk, att vi inte drar oss från att använda fula ord. Men

svårigheten kring hur och när de fula orden kan används kvarstår. Denotationerna av orden vi använde i sällskapen var gemensam men konnotationerna skiljde sig kraftigt åt.

Vidare talar Mercury (1995) mer specifikt om den sociolingvistiska betydelsen av fult språk, att det gäller att lära sig när och var det passar att använda sig av fula ord. I vissa privata sammanhang kan en bestämd ordväxling vara godtagbar, men på en offentlig plats kanske den inte är passande, även om den skulle ske mellan samma personer (29).

Mercury nämner termen *dirty word etiquette* som Timothy B. Jay myntat (1992); vilka normer och regler finns det egentligen vid användande av fula ord bland andra människor? Jay menar att: "Good swearers evaluate their listeners and do not swear if they realize that what they might say could be held against them" (a.a.). I viss mån kanske det förhåller sig på det sättet, men när det kommer till något så komplext som att svära är det vanskligt att utfärda generella beskrivningar. En person som är bra på att svära kan ha avsikten att med sitt ordval markera en tydlig ståndpunkt. Troligtvis är personen som då talar likgiltig till huruvida orden som yppas kan användas emot honom eller henne. Det väsentliga för personen är att poängen nås. Vidare skulle användandet av en specifik svordom kunna vara ämnat som provokation. Talaren vill att lyssnaren ska reagera på vad som sägs och försöka använda det emot honom eller henne.

Ulla Stroh-Wollin (2010), som forskat kring attityder till fult språk (se avsnitt 3.3), talar också om en etikett gällande användandet av fula ord. Hon menar att sociala skäl ofta används som regel mot svordomar. En del ord passar inte i alla situationer; hänsyn bör visas gentemot andra personer som kan uppleva orden som stötande (a.a. 24).

I studien *The deep structure of obscene language* (Leonard, Robbins m.fl. 1997) talas det om hur invecklat det fula språket är. Undersökningen är genomförd över fem veckor bland high school-elever i USA som fått kvarsittning på grund av att de kränkt någon då de använt sig av fult språk. Eleverna är till en början liberala i sin användning av fula ord men med tiden kommer de att inse att det finns andra metoder att tillgå om man vill göra sig hörd. Deras problem härrör ur det faktum att det i skolan finns tydliga språknormer som måste följas men att språknormerna utanför skolan är mycket mer flytande. Denna kontrast skapar en konflikt hos ungdomarna och en del kan inte hantera den. De som svär mycket utanför skolan fortsätter även under skoltid och får ständigt uppleva någon form av påföljd. Det ska tilläggas att studien också visar att det inte enbart är i skolan som det fula språket får konsekvenser; verbala kränkningar, där könsord, svordomar och andra vulgära uttryck används, leder många gånger till

konflikter och våld utanför skolan. Genom att välja bort användandet av fula ord kan man ibland besparas fysiska påhopp (a.a.). Detta är något vi sett under vår verksamhetsförlagda tid. Många gånger då en elev nonchalerar en annan elevs kränkande ord rinner konflikten ut i sanden i stället för att blossa upp till ett blodigt slagsmål.

De hittills nämnda forskarna är i stor utsträckning eniga i sin syn på fult språk. Vi upplever inga motsättningar dem emellan, inte heller känner vi själva att de bör motsättas. Samtliga talar på ett eller annat sätt om hur viktig kontexten är, vilket vi håller med om – alla fula ord passar inte in överallt. Det gäller att personen som vill använda fult språk har en god situationsförnimmelse och en god uppfattning om sin omgivning. Om inte denna förnimmelse existerar kan konflikter uppstå.

3.2 Kategorier av fult språk

För att förtydliga begreppet fult språk har vi valt att dela in det i flera underkategorier. Vi anser att de fula orden inte gör sig rättvisa om de likställs under en och samma rubrik. Varje kategori kräver en tydligare förklaring.

3.2.1 Tabun

”What is taboo to one person is obviously not so to another”, skriver Bo Seltén (1994:133) i sin artikel *Forbidden adjectives: their meaning and function*). I alla kulturer tycks det finnas ord och uttryck som är tabubelagda. Att de är tabubelagda beror på att de är starka, kraftfulla eller laddade på ett eller annat vis (Andersson 1985:78). Tabun kan dock variera beroende av person, situation och tid. Vissa ord kan klassas som olämpliga att använda i vissa sammanhang, medan andra ord anses som farligare än andra (Einarsson 2009:129). I Västeuropa har det framförallt varit könsord och svordomar som har med religion och kyrkan att göra som har varit de mest tabubelagda (Andersson 1985:79). Dock är detta tabu på väg att suddas ut och de tabubelagda orden har tappat kraft. Samma sak är på väg att ske med ”de fula orden” (Ljung 2006:38).

Vilka ord som är tabu och hur starkt tabuladdade orden är beror på talare eller lyssnare, men man är i de flesta språk överens om vilka ord som anses som tabubelagda, med andra ord vilka normer som gäller för de tabubelagda orden (Ljung 2006:38). De normer som gäller kring tabu kan enligt Edmond Leach (i Einarsson 2009:130f) ha stark koppling till kulturbundna värderingar – ju starkare tabuering (Einarsson själv använder ordet tabuering) desto närmare har man kommit den specifika kulturens grundläggande värderingar. Det finns likheter och skillnader mellan olika kulturers tabuering, men det gemensamma är att de tabubelagda orden frammanar starka känslor (Andersson 1985:78ff). Lars-Gunnar Andersson (1985), Jan Einarsson (2009) och Magnus Ljung (2006) är överens om att de ordgrupper som anses som tabu i svenska språket och i vår kultur framförallt är:

- könsorgan, sexuellt umgänge
- kroppens avfallsprodukter

Men Einarsson och Andersson nämner vidare en rad andra grupper av tabubelagda ord, bland annat

- döden
- fysiska och mentala handikapp
- religion och kyrka (svordomar)

Einarsson (2009:132f) skriver också att det kan förekomma tabubelagda ord när man pratar om etniska tillhörigheter.

Sammanfattningsvis kan följande fastslås om tabuering: ”Så länge som ett visst innehåll uppfattas som skamligt, får vi svårigheter med benämning, åtminstone i situationer där vi inte kan veta hur lyssnaren reagerar” (Einarsson 2009:133).

3.2.2 Svordomar

Enligt Einarsson (2009:133f) har vi i det svenska språket fem grundsvordomar, dessa är *helvete* och benämningen på den eller dem som anses bo där, det vill säga *fan*, *satan* och

djävulen eller *djävlar*. Dessa grundord förekommer i en rad varianter med olika grad av rumsrenhet. Vidare skriver Einarsson att dessa svordomar kan omskrivas till så kallade eufemismer, smeknamn på de förstnämnda makterna, exempelvis *fanken* och *helsefyr*. Man kan tydligt se och höra att dessa eufemismer bygger på ljudlighet med grundorden.

”Det finns en viktig skillnad mellan fula ord som används som beteckningar för något och samma ord som används som svärord”, skriver Ljung (2006:36). I en svordom förlorar ett fullt ord sin bokstavliga betydelse och får en mer allmän negativ betydelse, till exempel *skit* (a.a. 36). Här betyder alltså *skit* inte skit eller avföring utan ordet har gjorts om till en svordom eller ett kraftuttryck. Men varför svär vi? Andersson (1985:110ff) menar att det finns flera anledningar till varför vi använder oss av svordomar. Det kan handla om *psykologiska motiv*, *sociala motiv* eller *språkliga motiv*. De psykologiska motiven innebär att ge utlopp för känslor. Det kan handla om frustration, ilska eller aggressivitet. Det är ofta bara en person inblandad och det handlar om att lätta på trycket, till exempel om man klämmer sig eller slår sig på tummen, de är alltså inte riktade mot någon annan. ”Svordomar vars funktion är att lätta på trycket utsägs inte i lugn och stilla samtalston” (a.a. 112). Till skillnad från de psykologiska motiven så är det i de sociala motiven mer än en person inblandad. De är inte till för att avreagera sig eller ge utlopp för känslor, utan kan användas för att visa sig tuff, för att chockera, för att markera grupptillhörighet, för att förolämpa eller skälla på någon annan (113ff). Förolämpningar som tidigare inte påträffats i svenskan är de så kallade *mammaförolämpningarna*. De har nu fått en mer etablerad plats bland ungdomar (Ljung 2006:52).

Einarsson (2009:136) skriver att eftersom svordomarna är en del av språket tillsammans med alla andra ord fyller de ett uttrycksbehov. Detta utgör det språkliga motivet. Ljung (2006) skriver i sin bok *Svordomsboken* att svordomar även kan ha ett slags artistisk dimension, han ger exemplet *absobloodylutely*. Denna artistiska dimension var viktig i ett tidigt skeende i svärandets historia då man beundrade kreativa svordomsutövare (a.a. 41). Även denna dimension av svärande kan klassas som språkligt motiv.

3.2.3 Kraftuttryck

”Kraftuttryck och kraftigt laddade ord är inte samma sak” (Andersson 1985:81). Kraftuttryck kan vara tvetydigt, t.ex. hora. Det kan dels ha ursprungsbetydelsen och dels den nya betydelsen, i detta fall nedsättande beteckning på kvinna. Kraftuttryck kan vara i stort sett vilka ord som helst, men när de förekommer i en språklig struktur och i en social kontext som normalt innehåller svordomar blir de till kraftuttryck. Till synes neutrala ord kan med andra ord lånas och användas som kraftuttryck under förutsättning att den tilltalade förstår att det sagda fungerar som kraftuttryck (a.a. 82f). Ett exempel är *pipsvingen* som förekommer ofta i Ronja Rövardotter, ordet är neutralt, men i sitt sammanhang förstår de inblandade att det kan sammanliknas med *åt helvete* (Florby & Svensson 2002:108).

3.3 Språkliga normer och attityder

En språkgemenskap kan bestå av en större grupp människor, till exempel att man i ett land talar samma språk, men den kan också röra mindre grupper där de gemensamma orden är markörer för just den gemenskapen. Språkgemenskaper hålls samman av normer, det vill säga konventioner som reglerar de språkliga och icke språkliga beteendena i gruppen (Einarsson 2009:35f). Normer utgör ett system och en struktur som reglerar individers beteende, de påverkar hur vi ser på vår verklighet, hur vi känner inför andra och oss själva och har en funktion att hålla samman gruppen och definiera roller inom den. Normerna fyller både sociala och individuella funktioner och fungerar som en referensram vilken världen kan tolkas genom (Thornberg 2006:27ff). Dessa normer är ofta osynliga fram till dess att någon bryter dem, först då bli de tydliga (Einarsson 2009:35f). De normer som råder förändras över tid, och vill man studera språkliga gemenskaper så bör man ta fasta på vilka attityder som är gemensamma, inte det gemensamma språkbruket (a.a. 35).

I artikeln *Attitudes, norms and standardization in English* inleder Bent Preisler (1993) med att definiera det talade språket. Han kallar det ”a manifestation of speaker identity” (a.a. 5). Det är inte alltid en språkanvändare är medveten om på vilket sätt han

eller hon bygger upp sin identitet. Värderingar som påverkar det talade ordet kan vara djupt rotade och leda till att man omedvetet följer en viss norm. Preisler skriver att

complex linguistic manifestation of speaker identity is not in every respect a conscious one. However, not only are the speakers usually able to recognize varieties that are different from their own, they will often feel strongly about those varieties because of the cultural values, experienced as positive or negative, which they symbolize. If these varieties are experienced as positive, even desirable, the speaker's own variety may change so that it becomes more similar to them. If they are experienced as negative, perhaps symbolizing a threat to the speaker's own values, the distinctive features of the speaker's variety may instead be further emphasized. This is the basic mechanism of how language norms are formed, and how language changes. (1993:5)

Vidare beskriver Preisler att språknormer sällan uppstår ur ett behov att förbättra kommunikation. Och likt Einarsson (2009) talar Preisler också om betydelsen av attityder. Han menar att individer som utsätts för en språklig variation inte nödvändigtvis påverkas, att de tar efter eller tar avstånd, däremot om variationen presenteras tillsammans med en attityd är det större chans att individerna förändras (Preisler 1993:5).

Preisler talar också om normer och hur de kan förstärkas. Han tar upp begreppen *open networks* och *closed networks*, öppna och slutna sällskap, och menar att det i slutna sällskap är lättare att förstärka normer.

Closed networks are of the "everybody-knows-everybody" type (e.g. family, circle of friends, workmates, small village), whereas open networks consist of individuals whose contacts tend not to know each other. Closed networks are effective in enforcing their own group norms, including linguistic norms, whereas open networks are not. (a.a. 6)

Det förklaras också varför förstärkning lättare sker i slutna sällskap. Det beror på den oftast rådande stabiliteten i ett slutet sällskap över tid, vilket är den ideala miljön för normförstärkning (6f).

En annan forskare som studerat attityder är Stroh-Wollin (2010). Hon gjorde nyligen en enkätundersökning om svenskars attityder till fula ord. Undersökningen var nästintill identisk med en enkätundersökning gjord av Andersson på 1970-talet. Tanken med studien var att jämföra hur människornas attityder till det fula språket förändrats över de sekler som passerat. Informanterna var både kvinnor och män i alla möjliga åldrar. Resultatet visade tydligt att attityderna till de ord som presenterades i undersökningen förändrats. Informanterna upplevde inte de fula orden som lika stötande som i den

tidigare undersökningen. Majoriteten av de tillfrågade var toleranta när det kom till svordomar. De som svarat på frågorna i hennes enkät uppgav att de själva då och då använder svordomar i sitt tal. Likheter finns med Anderssons (1985) undersökning, framför allt när det kommer till vilka ord och uttryck som anses som fula. I båda undersökningarna räknas könsord som något av det värsta. Anderssons undersökning visar också att informanterna menar att det är värre när barn svär än när vuxna svär. Detta hittar vi ingen motsvarighet till i Stroh-Wollins undersökning.

3.4 Språksociologi och språkförändringar

”Språksociologi är studiet av språklig variation och förändring i ett socialt och kulturellt perspektiv” (Einarsson 2009). Språkforskaren Einarsson skriver att man i grunden kan urskilja tre olika samband mellan språk och samhälle. Det första är att samhällsstrukturen påverkar det språkliga beteendet. Det andra sambandet handlar om att språket påverkar samhället. Ord kan användas som makt och den som har retoriken och språket har makten att förändra samhällsstrukturen. Det tredje förhållningssättet Einarsson beskriver är det tillstånd då de både första förhållningssätten råder, det vill säga en jämvikt där språk och samhälle påverkar varandra (a.a. 18f).

Språket har förändrats och förändras löpande över tid, men samtidigt sker förändringar av språket i nuet. Vi lever mitt i en språkhistorisk tid som Einarsson skriver (239f). Han menar att det finns ett samband mellan språklig variation, attityder och språklig förändring.

Nya språkliga drag tas i bruk i olika omfattning av olika typer av språkbrukare, och de slår igenom och blir allmänna oftast, men inte alltid, om de introduceras av grupper med hög prestige och endast om attityden till dem är accepterade i vidare kretsar. (240)

Andersson (1985) diskuterar i sin bok *Fult språk* språkets utarmning och att språket blir torftigare och torftigare. Även Ulf Teleman (2003) talar om språkförändringar men menar att dessa förändringar genom historien har varit med till att berika och utveckla språket (a.a. 15ff). Han beskriver bland annat massmedias inflytande på språkutvecklingen och hur dessa fick språket att lyfta. Inte bara massmedia utan andra viktiga historiska händelser har fört språket framåt. Vi upplever att den mediala

påverkan och samhällets roll har en annan effekt på språket idag än vad den haft genom tidigare sekler. Samhället har kanske kommit till en vändpunkt där medias påverkan inte längre ses som enbart positiv utan även hjälper till att stjälpa språket och skapa den utarmning som Andersson (1985) beskriver.

4 Metod och genomförande

Vår empiriska studie knyter an till den kvalitativa forskningsprincipen. Vi valde att begränsa antalet involverade parter för att kunna utveckla ett nära förhållande till det som skulle undersökas. I kvalitativ forskning går man på djupet; alla konkreta nyanser studeras (Repstad 1999:10f). De färgrika beskrivningar som görs medför att komplexa sociala situationer kan framställas rättvist (Denscombe 2000:260). Kvalitativa studier stödjer med andra ord en generös människosyn. Vardagsuppfattningen av människan är att hon är fri, kreativ och medveten, och det är just denna bild som målas upp (Argyris i Repstad 1999:13). Vidare tillåter kvalitativ forskning många giltiga förklaringar i en och samma undersökning. Det är forskarens skicklighet som avgör tolkningsmöjligheterna av resultatet.

Det som talar emot kvalitativa forskningsmetoder är svårigheten att göra tillförlitliga kopplingar. Martyn Denscombe (2000:261) menar att: ”det blir svårare att fastställa i vilken utsträckning den detaljerade djupstudien av relativt få enheter går att generalisera till andra liknande enheter”. Det gäller att vara noggrann i sin framställning av hur man kommit åt information. Man bör betänka risken med dekontextualisering. Exempelvis kan en lösryckt kommentar ur en intervju misstolkas om det som sades innan och efter inte presenteras. Vidare menar Denscombe (a.a.) att det också finns en risk att frågor och förklaringar blir förenklade: ”Sociala fenomen är komplicerade, och analysen av kvalitativa data måste erkänna detta och undvika frestelsen att förenkla frågorna alltför mycket” (261f).

Ett sätt att stärka empirin i sin undersökning är att använda sig av mer än en metod, så kallad metodtriangulering (vilket vi också gjort i vår studie). På detta sätt kan en forskare uppnå kontroll över kvalitativ data; flera olika infallsvinklar i samma frågeställning ökar tillförlitligheten (Svenning 2003:93). En trovärdigare bild kan skapas och det är större sannolikhet att resultatet ligger närmare verkligheten. Även Denscombe (2000:102) framhåller triangulering som något positivt: ”Varje metod kan

ge saken en särskild vinkling, ett särskilt perspektiv, och dessa perspektiv kan forskaren utnyttja som ett redskap för att jämföra och kontrastera.” Som forskare bör man dock vara vaksam med att utsätta samma aktörer inom samma forskningsprojekt för olika metoder. Det kan skapas en ”forskningströtthet” hos dem vilket kan ha en negativ påverkan på undersökningen (Repstad 1999:21). I vår studie kom vi att utsätta samma personer för två undersökningsmetoder men vi upplevde inte att momenten tröttade ut informanterna. Det berodde förmodligen på att de inte var särskilt tidskrävande.

Nedan följer en närmare genomgång av informanterna och de specifika metoderna.

4.1 Urval

Våra informanter kommer från olika delar i södra Sverige och utgörs av lärare, fritidspedagoger och elever. Lärarna är i åldrarna 25-55 år och de kommer från sex olika skolor, både storstadsskolor och mindre skolor i mindre städer. Fritidspedagogerna är i åldrarna 30-45 år och arbetar på storstadsskolor. Eleverna befinner sig i skolår f-6 och tillhör fyra olika skolor. Fem av dem kommer från en och samma skola, en större skola i förorten till en större stad.

Valet av tre olika informantgrupper trodde vi skulle stärka vår empiri. Att vi valde både lärare och fritidpedagoger som representanter för de vuxna i vår undersökning beror på att det finns en skillnad i hur dessa två yrkesgrupper möter eleverna i skolan. I ett klassrum är det inte lika vanligt som på ett fritidshem att elever ges fritt spelrum, att de tillåts vara helt självgående, och detta tror vi kan resultera i att fritidpedagogerna blir bekanta med andra sidor av eleverna än vad lärarna blir.

Då en kvalitativ studie begränsar antalet involverade och på det viset smalnar av en undersökning valde vi aktivt att öka spridningen bland våra informanter genom att ha ett högt åldersspann samt kontakt med ett flertal skolor. På detta sätt kan vi ha ökat tillförlitlighet i vår undersökning.

Nedan följer en tabell över vårt urval. Förklaringar till val av antal informanter inom de olika metoderna följer under respektive metodavsnitt.

Tabell 1.

	Lärare	Fritidspedagoger	Elever
Enkät	12	2	0
Intervju	2	0	8

4.2 Enkät

Frågeformulär eller enkät som vi väljer att kalla det ”förlitar sig på skriftlig information som människor lämnar som svar på frågor ställda av forskarna” (Denscombe 2000:108). Den information som erhålles kan delas in i två kategorier: fakta och åsikter. *Faktafrågor* eller *faktiska informationer* innebär att informanten lämnar raka svar på frågor, exempelvis: *Vilket TV-program tittade du på?* Det kan också innebära att informanten lämnar information om ålder, kön etc. *Åsikter* däremot är kopplade till informantens känslor, värderingar, det vill säga att han eller hon inte redogör för rena fakta. Det är under arbetets gång ytterst viktigt att skilja på dessa två och vara klar över vilken av dem det är man har att göra med (108f).

Enkäten måste utformas kort och koncist och ska innehålla frågor som är avgörande för undersökningen. Detta innebär att det inte finns utrymme för vagheter och brist på precision i de frågor som ställs av forskaren (Denscombe 2000:118f). Det kan upplevas svårt att uppnå detta då en kvalitativ enkät ska konstrueras, men vi anser att våra frågor var tillräckligt tydliga och precisa för att informanterna inte skulle fastna någonstans eller missförstå någonting, samtidigt som vi förväntade oss att svaren skulle bli komplexa och varierade, i enlighet med kvalitativa studiers empiri.

Vi har strävat efter att ställa öppna frågor, det vill säga frågor som ger respondenten möjlighet att formulera svaret och bestämma dess längd.

Fördelen med öppna frågor är att den information som samlas in genom svaren med stor sannolikhet kommer att återspegla rikedomen och komplexiteten i respondentens synpunkter. (Denscombe 2000:122)

4.2.1 Genomförande av enkät

Utifrån vår problemformulering utformade vi en enkät (se bilaga 1) med sju frågor som vi ansåg relevanta för syftet med vår undersökning. Frågorna skulle på ett eller annat sätt leda informanten till att tala om språknormer. Den delades ut till tolv lärare och två fritidspedagoger verksamma i skolår f-6. Enkäten besvarades anonymt med undantag för två lärare. Dessa två tog med sig sina enkäter till en efterföljande intervju (se avsnitt 4.3.1). Med enkäten bifogade vi också ett brev där vi presenterade oss och gav information om vårt projekt.

4.3 Intervju

En kvalitativ intervju ska enligt Pål Repstad (1999:65) vara helhetsorienterad, men också målinriktad. En god planering gör att man undviker att hamna i irrelevant prat, vilket betyder att man bör ha en genomtänkt referensram för de frågor man ska ställa och dessutom klargöra denna ram för den som ska intervjuas. För oss var denna referensram tydlig då vi utgick från vår enkät. Vidare är det viktigt att i denna referensram vara flexibel och justera sina frågor under intervjuens gång (a.a. 65).

Intervjudata kan användas på en mängd olika sätt och den kan ha speciella syften (Denscombe 2000:133) och i vårt fall motiverar vi användandet av intervju som metod med att vi sökte data baserad på erfarenheter och känslor. ”Som ett informationssamlande redskap kan intervju användas för att komplettera andra metoders data” (a.a. 134). Intervjun tillför detaljer och djup och användas ofta för att följa upp just frågeformulär och som en del i metodtriangulering (134).

Då vi valde informanter till vår studie hade vi i beaktning att de skulle känna sig bekväma att delta. Vi önskade att personerna skulle våga uttrycka sig och förhoppningsvis ge oss långa svar. På detta vis hoppades vi öka våra möjligheter att insamla användbar empiri.

Huvudkriteriet för att komma med i urvalet är alltid om forskaren räknar med att de aktuella personerna har viktig och relevant information att ge när det gäller projektets frågeställningar – det kan vara attityder, åsikter, kunskap, erfarenheter och annat som man är ute efter. (Repstad 1999:67)

Informanterna har naturligtvis gett sitt godkännande till att deras svar presenteras i detta examensarbete. Se vidare om *Forskningsetiska principer* i kap 4.4.

Fördelarna med intervju är att de kan ge djupgående och detaljerad data och som forskare får man värdefulla insikter som grundar sig på nyckelpersoners kunskaper, åsikter och idéer. Dessutom ger direktkontakten under intervjun möjlighet att kontrollera data beträffande relevans under tiden de samlas in (Denscombe 2000:161f).

Intervjuer kan dokumenteras med hjälp av diktafon, videokamera eller anteckningar. Vi gjorde det senare. En nackdel med att föra anteckningar är att man som intervjuare inte kan engagera sig helt och hållet i intervjun och därmed kan missa att fånga upp oklarheter eller lösa trådar. Det ickeverbala beteendet är även det lättare att fånga upp om man inte antecknar (Repstad 1999:70). Trots detta valde vi att genomföra intervjuerna på detta sätt; tidigare erfarenheter med samma utförande hade givit oss gott resultat och vi kunde på så vis känna oss trygga i valet.

En nackdel med intervju som metod kan vara att intervjuaren och kontextens inverkan kan göra det svårt att få objektiva svar (Denscombe 2000:162). Forskaren kan omedvetet påverka informanten genom att ställa frågor som leder i en särskild riktning.

4.3.1 Genomförande av intervju

Intervju genomfördes med två lärare och åtta elever (verksamma i f-6). Frågorna var de samma som i enkäten, dessutom kompletterades dessa med spontana följdfrågor för att förtydliga oklarheter. Samtliga utvalda informanter fick information om syftet med studien, i synnerhet lärarna, vilka redan fått en inblick i frågorna då de tidigare fyllt i enkäten. I lärarnas fall sågs intervjun som ett komplement till enkäten då de svar vi erhållit var i behov av förtydligande. Anledningen till att vi inte intervjuade fritidspedagogerna berodde på att de gett oss tillfredställande svar. I elevernas fall var intervjun den primära källan av empiri då de inte svarat på enkäten. Elevintervjuerna utformades likt informella samtal, med anledning av att originalfrågorna kunde ses som svåra och i behov av omformuleringar.

4.4 Forskningsetik

För att bedriva forskning finns det vissa forskningsetiska principer att följa. De har till syfte att ge normer för förhållandet mellan forskare och undersökningsdeltagare. Man kan konkretisera dessa principer genom att dela upp dem i fyra huvudkrav; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002:5f).

Vi har följt alla dessa krav då alla medverkande har fått information om deras uppgift i vårt projekt, och vilka villkor som gäller för detta, det vill säga, att det är helt frivilligt och att de när som helst har rätt till att avbryta sitt deltagande. Vi har fått föräldrars godkännande till deras barns medverkan genom att informera dem om vårt projekt. Där vi inte haft kontakt med målsmän har skolan intygat att avtal redan existerat gällande barns medverkan vid dokumentation och i forskningsstudier. Eftersom enkäten besvaras anonymt kommer inte några personuppgifter att röjas och de som deltar i intervjuer kommer inte uppges som annat än informanter, lärare, fritidspedagoger eller elever. Slutligen kommer den empiri och de uppgifter vi samlat in endast användas till detta examensarbete.

5 Resultat

Vi ville med vår undersökning utforska hur språknormer påverkar lärare och elevers användande av fula ord i skolan. Nedan kommer vi, fråga för fråga, redovisa resultat från enkäterna och intervjuerna, indelat efter våra olika informantgrupper (lärare, fritidspedagoger och elever). Vi har valt att dela in resultatet på följande vis eftersom vi anser att det blir mer överskådligt.

5.1 Lärare

Enkätens och intervjuens första fråga handlar om vad informanterna menar att de fula orden kan fylla för funktion i språket. Det råder en relativt hög enighet mellan lärarna gällande detta; primärt tas aspekten ”att styrka sitt uttalande” upp. Att understryka ett uttalande med ett fult ord ger en extra tyngd i samtalet, skriver en lärare. Vidare påpekades det att styrkan i de fula orden inte enbart används för att betona något utan också för att kränka någon, vilket är en funktion som dagligen upplevs i skolvärlden. En lärare svarade i enkäten att det fula språket kan användas som ”både positiv och negativ förstärkning av en känsla eller beskrivning av något” och att det ”kan stå för en attityd eller åsikt som eventuellt delas med andra, vilket ger en känsla av tillhörighet”. De fula orden är relevanta då de ”gör språket mustigare”, svarade en annan lärare. De fula orden är en del av ett uttryckssätt, och de fyller därmed en viktig funktion menade en lärare. Men det tilläggs sedan, gällande elevers vokabulär, att användandet av andra mer rumsrena ord är något som föredras i skolan. En av lärarna vidareutvecklade tankarna kring ungdomarnas språk med följande uttalande: ”Det kan handla om en ren brist av vokabulär; man väljer att fylla ut med en svordom för att man helt enkelt inte kommer på något annat ord”. Läraren hävdade också att: ”Det kan handla om osäkerhet; man vet

inte riktigt hur man ska formulera sig men man vet hur gångbar en svordom eller ett fult ord är; man vet vilken genomslagskraft det får i samtalet”.

Det fula språkets många tabun, och hur de kan kopplas till det fula språkets funktion, är ett ämne som en utav lärarna tog upp. Läraren konstaterar att

Funktionen av att använda de fula orden kan exempelvis vara att medvetet bryta tabu för att provocera folk som håller hårt i tabu, eller för att visa att man står över tabu, eller för att få fram en komisk poäng, eller markera att man minsann inte pratar i ett officiellt sammanhang, utan just nu är förtrolig, eller att man inte är en del av den officiella världen... Det kan också vara att man inte upplever tabu som starkt utan betraktar ordet som ett vanligt ord. (Enkät svar lärare 2011-09-16)

Den andra frågan vi ställde berörde lärarnas förhållningssätt till de fula orden i skolan. Gällande detta ses en genomgående trend – det är oacceptabelt att använda sig av fult språk när det rör sig om kränkningar. En lärare uppgav: ”Oftast används fula ord i ett syfte att sårta. Orden riktas då personligt eller mot en större grupp. Det accepterar jag aldrig i klassrummet”. När det förekommer fula ord i klassrummet är det några lärare som tydligt tar sig an det som sägs, låter det bli en del av lektionen. ”Just ordet *hora* forskade vi om. Hur gammalt var egentligen ordet? Supermodernt eller ganska gammalt?”, berättade en lärare. Även *cp* har tagits upp: ”Det arbetar vi hårt med att få bort genom att lära oss mer om det”. En annan lärare förklarar sitt förhållningssätt på följande vis:

Fula ord finns i vårt språk, vi lever med dem i vårt dagliga liv och därför kan man aldrig radera dem utan att förhålla sig till och diskutera den dagliga användningen. (Enkät svar lärare 2011-09-16)

Läraren uppgav vidare att det i klassrummet ständigt diskuteras och talas om språket.

Acceptansen av fult språk i klassrummet, i situationer som inte handlar om kränkningar, varierar från lärare till lärare. Några försöker upprätthålla nolltolerans men det är inte alltid det finns ork till det. Undantag kan göras i situationer då någon slår sig, då är inte reprimander nödvändiga.

En del av de tillfrågade lärarna grundar sina antaganden i skolans regler men övergår ofta i personliga tolkningar och egna värderingar för att förtydliga sina förhållningssätt.

Vi lär inte ut fula ord och jag använder dem inte när jag talar med barnen. Om jag hör barnen använda dem låter jag dem veta att jag kan dem men att jag väljer andra förstärkningar och att jag inte tycker att det är ok. Ibland gör jag inte så stor affär av det. (Enkät svar lärare 2011-09-17)

En annan lärare uppgav att: ”Vi har inga direkta förhållningssätt mot specifika ord, dock så är gott uppförande något som vi trycker på”. En annan lärare trodde sig minnas en skrivelse från skolan om ett förbud mot fult språk men att det inte följs. ”Tror inte att det någonsin varit prioriterat”. Slutligen sa en lärare att: ”Eleverna ska ha ett vårdat språk och där ingår inga svordomar eller fula ord... jag har för mig att det är en av skolans regler”.

Angående förhållningssättet till fula ord svarade samtliga lärare att det mer eller mindre alltid varit det samma. Om det skett en förändring beror denna på att språket utvecklats. En lärare talade om hur fula ord alltid existerat i de ungas ordförråd men att det skett en utveckling, att många nya ord, grövre ord, tagits i bruk, och detta har lett till att förhållningssättet påverkats. Läraren menade att laddade ord, exempelvis *bög*, används felaktigt. Det har blivit ett skällsord som är ett i raden av många diskriminerande ord vi kan höra i skolan. ”Ordet fanns inte ens när jag började jobba”, sa läraren. Att det har skett en språklig utveckling gällande fula ord berörs av flera lärare. En lärare vill minnas att skolans regler alltid främjat ett ”anständigt” språk men att de först på senare år, då språkliga vulgariteter och obsceniteter grott, har kommit att nedskrivs, med förhoppningen att de skulle följas av skolans elever och personal. En annan lärare kommenterade förhållandet mellan språkutvecklingen och förhållningssättet med att lärarlaget på skolan bestämt sig för att skärpa åtgärderna kring utövarna.

Varför fula ord ofta förbjuds i skolan kan enligt informanterna bero på att lärare, fritidspedagoger och andra vuxna i skolan inte vet hur de ska hantera orden, att man helt enkelt inte vågar lyfta och diskutera dem. Många av svaren handlar om att lärarna ser orden som nedvärderande eller sårande och att man vill lära eleverna att man inte ska använda dessa ord då de kan vara diskriminerande, kränkande och helt enkelt opassande. Somliga värderade det på ett personligt plan medan andra hänvisar till exempelvis likabehandlingsplaner och skolans ordningsregler.

Jag tror att fula ord många gånger sårar och verkar förtryckande, vilket gör det svårt att tillåta orden i skolan. De fula orden verkar mot vårt likabehandlingsarbete. (Enkät svar lärare 2011-09-16)

Det skrivs i flera av enkäterna att skolan avspeglar samhället och att man i skolan ska utbilda framtida samhällsmedborgare som ska fungera i ett demokratiskt samhälle. Och

i ett sådant samhälle fungerar det inte att förolämpa och kränka andra. Skolan ska medverka till att skapa ett trevligt och vårdat språk som i sin tur ska ge intryck av social kompetens, menar en av de medverkande. En annan lärare uppgav att ”en del skolledningar är rädda för vissa attityder som ibland kommer till uttryck genom fula ord och tror att man kommer åt attityderna genom att förbjuda orden”. En enstaka lärare har på frågan svarat att de fula orden förbjuds för att ”i skolan ska vi vara så präktiga. Vi vill inte att föräldrar ska tro att vi lär ut dem”.

Den fjärde frågan behandlade vilka känslor de fula orden kan frammana och lärarna var i stort sett överens. De fula orden tycks frammana ”negativa känslor” – känslor av kränkning, ilska och obehag. Men samtidigt kan det framkalla omvända känslor som befrielse, glädje och chock. ”För barnen kan det vara spännande att testa dem medan det för den utsatte kan vara kränkande”. De kan också användas då andra ord inte räcker till, det kan vara lättare att dölja riktiga känslor bakom fula ord.

Sammanhanget för användandet av orden spelar stor roll enligt lärarna. I vissa sammanhang är det mer tillåtet att använda fula ord. Det är mer tillåtet att säga ”Jag har haft en skitkul helg!” än att säga ”Hon är så jävla dum i huvudet!”, yttrar en informant. En annan menar att sammanhanget betyder allt. Ett annat svar visar att i en trygg miljö behövs och används färre fula ord.

Enkäten och intervjuens avslutande fråga, huruvida de fula orden är nödvändiga i språket, gav relativt homogena svar. De flesta av informanterna menar att de fula orden är nödvändiga. De är kulturellt förankrade och kan underlätta i vardagen när man kommunicerar. De fyller en funktion då de nyanserar, animerar och förstärker språket. ”Alla ord som uppfinns är nödvändiga eftersom de ger uttryck för något som människan vill få fram oavsett om orden är fula eller fina”. De fula orden behövs för att språket ska leva, menar en av lärarna. Vidare beskrivs det hur det går mode i fula ord, och precis som med allt annat mode så somnar det igen. Att somliga ord alltid kommer att vara tabu är många av lärarna relativt överens om, somliga ord förblir fula och tabubelagda eftersom de används som just fula ord, till exempel könsord. ”Jag tror att de fula orden alltid kommer att finnas eftersom vi behöver ord som är lite förbjudna och samtidigt på något sätt har tyngd”. Bland de tillfrågade lärarna är det ingen som motsätter sig att de fula orden inte är nödvändiga, däremot bör de inte användas i formella sammanhang.

Eleverna går ju i skolan för att lära sig hur det funkar i samhället och i arbetslivet – svordomar och fula ord möter de ändå, bland kompisar, i

massmedia och ute på stan, alltså ska skolan vara helt fri från dem.
(Enkät svar lärare 2011-09-15)

Läraren menar att svordomar är utbredd i samhället och att skolan bör vara en frizon.

5.2 Fritidspedagoger

Vad kan de fula orden fylla för funktion i språket? De tillfrågade fritidspedagogerna menar att de fula ordens funktion i språket framförallt kan vara att förstärka något, både positivt och negativ. Det kan röra sig om att förstärka en värdering, till exempel *jävligt bra*, men det kan också handla om en negativ förstärkning. Vidare svarade de också att de fula orden hjälper till att förmedla starka känslor, visa avsky och uttrycka smärta. De kan också vara ett sätt att uttrycka vem man är: ”Jag är inte en pråktig typ som aldrig svär”.

Andra frågan, frågan om vilket förhållningssätt man har till fula ord i skolan visade att båda fritidspedagogerna hade ett liknande förhållningssätt till de fula orden och bruket av dessa i skolan. De ena menade att orden ska ha en funktion, att de inte ska användas som slentrianmässig utfyllnad. Samma fritidspedagog menade att då det handlar om ilska moraliseras det inte;

Jag moraliserar inte om någon är och svär för att visa detta. Men fula ord som rymmer personangrepp tolererar jag inte, eller som förlöjligar och nedvärderar mammor, kvinnor, homosexuella eller dyl. Djävulen är ok att skylla på. (Enkät svar fritidspedagog 2011-09-15)

Den andra tillfrågade fritidspedagogen hävdade nolltolerans från sin sida gentemot fult och ovårdat språk och önskade även att resten av personalstyrkan hade samma hållning. Och denna hållning hade alltid funnits representerad från fritidspedagogens sida. Det tillades dock att språket genom åren hade blivit grövre. Den förste fritidspedagogen hade inte alltid haft samma ståndpunkt, utan var nu tryggare i sin ståndpunkt gällande fult ovårdat språk.

På frågan om varför fula ord ofta förbjuds i skolan, svarade fritidspedagogerna att det delvis kan bero på att man som pedagog är rädd att föräldrarna inte ska tycka att man är en bra pedagog om man tillåter fult språk, men också att de fula orden inte är vackra och

att vårt språk inte behöver sådana förstärkningsord. I svenskan finns många andra ord som skulle vara bättre att använda, menar fritidspedagogerna.

Vilka känslor frammanar de fula orden? Fritidspedagogerna svarade att de fula orden frammanar ilska, vrede, pinsamhet, men också glädje, exempelvis *Fy fan vad bra!* och galenskap. Sammanhangen för orden spelar roll på det viset att känslor och värderingar uppstår just i sammanhang. Vid konflikter menade de att det är mer ok att använda fula ord, man tänker sig inte för i vredesmod. Heta känslor kan vara svåra att styra och det är därför mer tillåtet att använda de fula orden i konflikt än i det dagliga samtalet. En av fritidspedagogerna har hört några invandrarbarn på arbetsplatsen uttrycka att det inte känns någonting, att det inte finns någon tyngd i att svära på svenska. Däremot skulle dessa elever aldrig våga eller vilja uttrycka sig på samma sätt på sitt modersmål.

Det rådde delade meningar på frågan om de fula orden är nödvändiga. Den ena fritidspedagogen menar att fula ord aldrig är nödvändiga, fast det ibland kan vara skönt att säga dem. Fritidspedagogen svarar vidare att man måste lära eleverna att man inte kan kalla folk ute i samhället för vad som helst bara för att man till exempel råkar gå in i någon. Den andra fritidspedagogen menar dock att de fula orden faktiskt är nödvändiga och viktiga ”för annars går en dimension av livet i graven.”

5.3 Elever

På frågan om det fula språkets funktion svarade eleverna förhållandevis homogent. En majoritet framhöll att orden användes då ilska trätt fram. Eleverna menade att då de blev kallade något fult eller då de blev slagna utbröt ilska och då togs de fula orden i bruk – en typ av hämndaktion. Men det fanns också andra användningsområden. Att bruka det fula språket för att understryka en gemenskap gavs också som exempel. Eleverna kommenterade att då fult språk användes inom vänkretsen var det med just det syftet. Fula ord ansågs inte bland vänner som något elakt utan som något roligt. De kunde således användas för att skoja med någon annan i kamratgruppen. Vidare togs det upp att fula ord kunde användas för att hävda sig. Om någon ville visa sig *tuff* eller *cool* försökte personen i fråga bygga upp denna status genom användandet av profana uttryck. Funktionen av det fula språket sågs också av eleverna som användbart vid besvikelse och ledsamhet. Eleverna menade att när någonting negativt inträffade låg

orden nära till hands. En elev menade dock att de fula orden ”bara finns” och att de inte har någon specifik funktion.

Angående förhållningssätt till fult språk i skolan nämnde de flesta att de inte får använda sig av fula ord. Men de var tydliga med att förklara att det inte alltid hindrade dem. Som vi tidigare uppgav användes fula ord i samband med ilska men att ändra sitt förhållningssätt i skolan är svårt och gjordes därför både i större och mindre utsträckning från elev till elev. Några elever talade om vilka påföljder det kunde få att använda fult språk i skolan och att detta självklart påverkade förhållningssättet. Att säga något olämpligt kunde innebära ett telefonsamtal till föräldrarna eller en lapp hemskickad, och detta var oönskade följder för en majoritet av eleverna. Det var tydligt att det i skolan fanns ett specifikt förhållningssätt för samtliga elever. Någonstans hade de uppfattat att det inte var lämpligt att yppa svordomar eller könsord, men då många situationer i skolan ledde till ilska var det i stunden svårt att undvika att använda laddade ord. En elev uppgav: ”Om någon retar min mamma eller pappa så kan jag inte hålla mig”, medan en annan sa: ”Jag vill inte säga men jag måste om någon gör mig helt galen”. En elev tog upp skillnaden mellan hem och skola och sa: ”Man är inte samma person hemma som i skolan, man tänker mer hemma att man inte ska säga fula ord”.

På frågan om förhållningssättet till det fula språket i skolan alltid varit det samma svarade majoriteten av eleverna ”nej” - en förändring hade skett någon gång. Många av eleverna kände inte direkt till några fula ord när de började skolan, således behövde de inte anstränga sig i sin avhållsamhet från dess bruk. Först när eleverna gått i skolan i några år började de använda orden. En elev uttryckte: ”Andra sa och jag tog efter... Jag säger fler nu än innan... Man måste ge igen”. Hämningarna släppte tydligen med åren, i samma takt som omgivningens påverkan växte. En elev nämnde ett omvänt utvecklingsförlopp. Det var i första klass som svordomar och andra fula ord oftast användes. ”Jag var liten och brydde mig inte”, sa eleven. Senare kom insikten i samband med att vid ett flertal tillfällen ha utsatts för påföljder och att skolans regler mot fula ord skärptes.

Gällande det påstådda förbudet mot fula ord i skolan svarade eleverna relativt likt varandra. De flesta menade att det existerar för att lärare och skola vill skydda elever från att bli sårade, både fysiskt och psykiskt. När fula ord används kan elever bli kränkta eller utsatta för våld och detta måste motverkas. I klartext uttryckte en elev: ”Fula ord leder oftast till våld”. De flesta uttryckte det dock inte så tydligt. Någon menade att: ”Lärare vill inte ha bråk... lärare vill inte höra fula ord”, men eleven hade inte direkt

någon förklaring till varför lärarna ville ha det så. En elev uppgav förklaringen att lärarna tycker att: ”Det låter ovårdat”.

Känslor eleverna ansåg att fula ord frammanade var framförallt ilska och vrede. Samtliga nämnde att de blev arga om någon sa något fult till dem. Men det var också några som blev ledsna och några som blev hämndlystna. En elev yttrade varnande: ”Man ska tänka sig för”. Samtliga elever ansåg att sammanhanget spelar roll för vilka känslor som kommer fram. I leken bland vänner betyder ett fult ord ingenting i jämförelse med striden mellan två rivaler på en skolgård. På samma sätt som i leken kan ett fult ord tas emot lättsamt om det ingår i ett annat positivt sammanhang. Exempelvis kan en elev som presterat bra på ett prov få höra ”du är helt cp” som kommentar på bedriften, men i detta fall tolkas det positivt. ”Har jag gjort något bra och någon säger något fult blir jag glad”, säger en elev. Av en elev nämndes det ett generellt synsätt på känslor kring fult språk. Det var tydligen acceptabelt att använda fult språk när det talades *om* något men inte *till* någon. Slutligen nämndes det att svordomar eller könsord inte alls är förargelseväckande om det rör sig om en situation då någon gör sig illa av misstag. Att skrika fula ord när du trillat och slagit dig kräver inga ursäkter eller tillrättavisningar.

Huruvida det fula språket är nödvändigt hade eleverna överlag svårt att uttala sig om. Samtliga var dock eniga om att det inte är nödvändigt men de kunde inte motivera detta. Två stycken nämnde våld som substitut för fult språk: ”Man kan slå istället”.

6 Analys

I detta kapitel kommer vi med hjälp av vår empiri och den litteratur vi tidigare presenterat analysera och diskutera de resultat vi fått fram i vår undersökning. Våra tre forskningsfrågor kommer leda oss i analysen:

- Vad tror våra informanter att fula ord kan fylla för funktion i språket?
- Varför förbjuds fula ord ofta i skolan?
- På vilket sätt påverkar skolans språknormer användandet av fula ord?

6.1 Vad tror våra informanter fula ord kan fylla för funktion i språket?

Det som är intressant med att ställa frågan om det fula språkets funktion är att många svar speglar informanternas underförstådda förväntningar på språket och åsikter kring vad som borde vara tillåtet respektive förbjudet, det vill säga vilka språkliga normer och tabu som är centrala för dem och hur de förhåller sig till dem. Läraren som nämner att språket blir ”mustigare” av fula ord upplever att det finns en behållning i att använda dem. Fritidspedagogen som anser att man med hjälp av fula ord kan förtydliga sin person, uttrycka vem man är, och visa att man inte är ”en pråktig typ som inte svär”, har en tydlig värdering av att just pråktiga människor inte svär. Vill man då visa sin ståndpunkt, att man inte är pråktig, tar man de fula orden i bruk (även om det inte är ett måste) för att det finns en vilja att visa att man minsann kan. Det är ett sätt att hävda sig, ett sätt att uppnå en önskad status, vilket också en elev tar upp som en funktion. De fula orden fyller ett behov precis som Einarsson (2009) påpekar; de språkliga, sociala och psykologiska motiven som han beskriver har sin plats i språket om man ser till våra

informanternas svar. Behovet eller motivet kan även vara artistiskt menar Ljung (2006), och då vi talar om att uppnå status kan detta motiv säkert öka bekräftelsen från omgivningen; en raffinerad svordom har mer genomslagskraft. Samtidigt finns det, som Stroh-Wollin (2010) skriver, många språkliga skäl som förbjuder svordomar. Hon tar också upp att det existerar sociala regler som används emot fult språk.

Informanternas ståndpunkter påvisar en medvetenhet i språkbruket; de har tagit ställning till de fula orden; normer och tabun existerar men de har brutits ner. En lärare uttryckte att människor medvetet kan bryta tabun för att provocera eller för att visa att de står över ett tabu. Vad en människa ser som tabu är ofta individuellt. Det som är tabu för en person är kanske inte tabu för någon annan (Seltén 1993). Att vissa markerar att de står över ett tabu eller bryter det, kan vara provocerande för någon medan andra kanske inte reflekterar över detta. Därför tål det att fundera över hur de rådande språknormerna ser ut och vem som har fastställt dem.

6.2 Varför förbjuds fula ord ofta i skolan?

På vissa punkter rörande varför fula ord förbjuds i skolan var de tre tillfrågade grupperna överens. Att fula ord sårar, kränker och skapar dålig stämning tror de flesta är grunden till varför skolan ofta förbjuder dem. Lärare hänvisar till likabehandlingsplaner och något enstaka barn nämner mobbing. Den stora skillnaden är att de elever som blivit intervjuade ofta hänvisar till vad de tror att lärare och andra vuxna har för förhållningssätt. Men skolan ska vara till för barnen och barnen ska ha möjlighet att påverka. Enligt Lgr 11 (2011:15) är skolans mål ”att varje elev har kunskap om demokratins principer och utvecklar sin förmåga att arbeta i demokratiska former”. Det står också att: ”Alla som arbetar i skolan ska främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön” (a.a.15). Läraren ska dessutom ”förbereda eleverna för delaktighet och medansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle” (15). Samtidigt ska skolan verka demokratiskt och ta värdegrunden i beaktning. I Lgr 11:15 står det

Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning

eller för annan kränkande behandling. Sådana tendenser ska aktivt motverkas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

Av alla de som svarat är det ett fåtal som har tagit upp värdegrund och likabehandlingsplaner när det kommer till diskussionen om fult språk. Några av lärarna och fritidspedagogerna tog däremot upp föräldrarnas roll till varför fula ord förbjuds i skolan. De tror att föräldrarna ska tycka att de är dåliga pedagoger om de tillåter det fula språket i klassrummet. Anledningen till att föräldrar eventuellt har detta förhållningssätt kan hänga samman med samhällseliga normers påverkan på vad som bör och inte bör tillåtas i skolan, men det kan också bero av de normer som rådde då de själva gick i skolan – nedärvda normer som stammar från långt tillbaka i skolans historia (Einarsson 2009, Preisler 1993, Stroh-Wollin 2010). Einarsson (2009:36) skriver att

Många har fått för sig att den språknorm som den stränge läraren i svenska en gång förkunnade, den ska gälla nu och i evig tid. Det är en förklaring till att en äldre generation nästan alltid klagat över ungdomens bristande behärskning av språkets bruk.

Skolan kan ses som en språkgemenskap och i denna gemenskap finns normer. Som Einarsson (2009:35ff) uppger är dess normer oftast osynliga, även om det ibland finns nedskrivna normer och regler, och det är först när normerna bryts som de blir synliga (2009:35ff). Hade skolan inte haft normer om vårdat språk och fula ord så hade kanske inte någon reagerat över språkbruket hos eleverna.

6.3 På vilket sätt påverkar skolans språknormer användandet av fula ord?

Språknormerna i skolan påverkar lärare och elevers användande av fula ord. Båda parter är medvetna om de normer som råder men de tycks inte alltid följa dem. Huruvida detta är avsiktligt eller om de trotsar normerna är en fråga att diskutera vidare. Överlag upprätthåller lärarna språknormerna oftare än eleverna. Lärarna som är präglade av normer som förbjuder bruket av fula ord i skolan försöker medvetet eller omedvetet överföra dessa normer till barnen som i sin tur är uppvuxna i ett samhälle där språket är friare. Med friare menare vi att man dagligen möter språk i medier som TV, film och

internet (Teleman 2003), medier där språkbruket många gånger är framtaget för att låta *coolt* även om det är en kränkning. Som en del av de intervjuade eleverna uttryckte det har deras förhållningssätt till svordomar och fula ord förändrats en del under åren. De har "tagit efter andra", de har känt att de "måste ge igen", och kanske hänger detta samman med att förhållandet mellan skola och språkbruk är i förändring. Elever tar efter varandra för att kunna kommunicera på samma nivå. De möter varandras attityder med ordväxlingar som härstammar ur en yttre påverkan. Attityder har betydelse i den bemärkelsen att de tillsammans med språklig variation har större påverkan på individer än att enbart utsättas för språklig variation (Einarsson 2009, Preisler 1993). Genom att eleverna möter attityder och utsätts för förändringar i språket så påverkas också deras normer och förhållningssätt till språkbruket.

Skolan kan ses som ett relativt slutet sällskap där normer existerar, och i slutna sällskap är det lättare att förstärka normer (Preisler 1993:7). Normerna kan dels förstärkas elever emellan, det vill säga, det kan bli svårare för vuxna i skolan att bryta de normer som etablerat sig bland eleverna. Grupper som anses ha hög prestige och vars attityder har blivit accepterade kan ha stor påverkan till att språkliga drag slår igenom (Einarsson 1999:240). Samtidigt kan skolans slutna värld bidra till att språknormer inte utvecklas i skolvärlden, utan förblir vad de alltid varit, det vill säga relativt intoleranta mot just fult språk. En sluten miljö är enligt Preisler den bästa miljön för att förstärka normer (1993:7).

7 Slutsatser och diskussion

Vi kommer i detta avsnitt presentera våra slutsatser och besvara vår frågeställning om hur språknormer påverkar några lärare och elevers användande av fula ord i skolan.

7.1 Slutsatser

Följande forskningsfrågor hjälpte oss att uppfylla syftet med vår studie.

- Vad tror våra informanter att fula ord kan fylla för funktion i språket?
- Varför förbjuds fula ord ofta i skolan?
- På vilket sätt påverkar skolans språknormer användandet av fula ord?

Vi har kunnat dra tre slutsatser. Den första berör de fula ordens funktion i språket och hur de kan kopplas till identitet. De fula orden används för att förstärka eller förtydliga en persons roll och personlighet. De kan verka statushöjande men samtidigt fungera som utfyllnad då de språkliga kunskaperna haltar och personen inte vet hur han eller hon ska uttrycka sig. Att det i detta sammanhang finns normer kring fult språk medför att personens ställningstagande kring dessa normer på ett tydligt sätt definierar personen. Vilken typ av person är det? Är det en regelryttare eller en normöverträdare? Personens förhållningsätt till språknormerna är ett hjälpmedel i formandet av identiteten.

Vår andra slutsats berör frågan om varför de fula orden ofta förbjuds i skolan. Ett skäl är att de kan upplevas som negativa, kränkande och sårande, men de förbjuds också på grund av att man som lärare eller pedagog inte är säker på hur man ska förhålla sig

till det fula språket. Här är det tydligt hur språknormerna påverkar lärarna. Normerna kring fula ord är starka nog att skapa eller upprätthålla ett förbud.

Den tredje slutsatsen tar avstamp i frågan om hur de språkliga normer som idag existerar i skolan påverkar användandet av fult språk. Många gånger är det gamla normer vi ser, vilka idag delvis saknar substans. Det har gått i glömska vad som ligger bakom dem, men skolvärlden har ärvt dem och försöker leva upp till dem ändå. Normerna som råder i skolan härstammar ur samhället, vilket är naturligt då samhället är större än skolan. Det blir därmed en given följd att skolan anammar de normer som råder i samhället. Men då samhället förändras, vilket det ständigt gör, förändras också de normer vilka bildats där. I förlängningen borde detta påverka skolan. Just nu tycks dock skola och samhälle inte ha synkroniserade normer kring fult språk; eleverna i vår undersökning rättar sig inte helt och fullt efter sin skolas språknormer. De blir troligtvis i högre utsträckning påverkade av samhällets språknormer, precis som ungdomarna i Leonard, Robbins och Sevciks studie (1997).

Sammantaget upplever vi att de normer som råder i skolan i allra högsta grad påverkar användningen av fult språk. Dock verkar varken elever eller lärare veta med säkerhet varför specifika normer råder och hur man ska förhålla sig till dem.

Som kommentar till vår slutsats vill vi påpeka att man kan ställa sig kritisk till tillförlitligheten i arbetet då omfånget är relativt litet.

7.2 Diskussion

I vår undersökning framhävs frispråkighet som något statusförhöjande; elever och lärare värderar det fula språket som något betydelsefullt i samband med hävdelse. En person visar upp sin identitet, att man är en stark individ. Utifrån denna synvinkel upplevs fula ord vara nödvändiga och rika beståndsdelar i språket. Det är en fråga om självbevarelsedrift att använda dem i situationer där den egna personen ska bekräftas. En människa är ensam om de ord som används i talet; det är enbart *du* som hörs när *du* talar, vilket medför att det som sägs antingen stärker eller försvagar din identitet.

Vad innebär det då att vissa skolor helt eller delvis förbjuder fult språk? Möjligtvis förbjuds fula ord (vilket en lärare skriver) för att man vill komma åt bestämda attityder.

Att upprätthålla detta förhållningssätt i skolan innebär troligtvis framgång i bekämpandet av kränkningar, men det är också ett sätt att befästa skolans språknormer, vilket nödvändigtvis inte är något positivt. Många gånger går motivet bakom förbudet i glömska. Lärare och fritidspedagoger hamnar dagligen i situationer där de måste dämpa konflikter mellan elever. Slentrianmässiga reprimander ligger då nära tillhands, vilket medför att eleverna går miste om varför det fula språket faktiskt är förbjudet. Det krävs frekvent reflektion för att eleverna verkligen ska kunna uppnå framgångsrika förändringar i sitt språkbruk utifrån skolans ramar. Om lärarna och övrig skolpersonal ständigt hamnar i situationer där de tillrättavisar elever, enbart på grund av deras språkbruk, befästs normen att fult språk inte accepteras. Den kan då rota sig så djupt i lärarkåren och hos de andra pedagogerna, att den upprätthålls på ett konservativt sätt, det vill säga ett upprätthållande av något för att det ”alltid har varit så”.

Det är inte konstigt att personalen i skolan är oense när det kommer till vilka ord som borde förbjudas där. För somliga är vissa ord och uttryck tydligt tabubelagda medan de inte alls är det för andra. Detta kan vara orsaken till att det i skolan inte finns tydliga regler om vad som gäller och det talar på sätt och vis för att skolan måste gå in och slå fast vilka regler och normer som ska gälla i skolan, istället för att varje vuxen bestämmer sina regler. Att lärare och pedagoger utformar sina egna regler skapar en enorm spridning i förhållningsättet till fult språk, vilket kan resultera i förvirring bland barn och ungdomar. De vet helt enkelt inte vad de ska förhålla sig till och vems regler som gäller var och när, därför förhåller eleverna sig till den stora massan, det vill säga samhället och de friare normer som upplevs gälla där.

Det är intressant att fundera på om skolan och läroplanen följer den utveckling som sker i samhället och därmed också i språket. I Lpo 94 står det att skolan ska sträva mot att eleven ”utvecklar ett rikt och nyanserat språk samt förstår betydelsen av att vårda sitt språk” (Skolverket 1994:9), och i den reviderade läroplanen från 2011 (Lgr11) kan man i de övergripande målen och riktlinjerna läsa följande under normer och värden.

Skolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling.

I kursplanen för svenska och svenska som andraspråk står det att eleven ska ”ges förutsättningar att ta ansvar för det egna språkbruket”, samt att ”eleven ska urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer” (Skolverket 2011:223-224, 239-240).

Frågan är då hur elever ska urskilja och kunna veta vilka de accepterade språknormerna är. Vems uppdrag är det att vägleda dem i detta? Lgr11 (2011:12f) lägger detta ansvar på läraren. Men vad ska läraren göra?

När det kommer till fult språk finns det en tydlig komplexitet kring förhållningssätt, men det är av just den anledningen som det borde belysas mer i skolan. Rådande problematik kring kulturella värderingar gällande normer och tabu bör i skolan vara ett verktyg för att arbeta med det fula språket. Fritidspedagogen som talar om att andraspråkselever på arbetsplatsen nämnt hur ihåliga de fula orden är på svenska, i jämförelse med hur de skulle uppfattas i deras modersmål, bör ta tillfället i akt att fördjupa sig i det fula språket. Här kan elevernas kulturella förankring verka som ett hjälpmedel då det fula språket ska beröras.

Mercury (1995) som förespråkar ett uppmärksammande av fult språk i skolan berör det kulturella perspektivet då hon skriver att konnotationerna av fula ord inte alltid stämmer överens med denotationerna, och hur detta kan leda till svårigheter i användandet av fula ord (a.a.28). Vi anser dock att denna svårighet kan vara en nyckel till att framgångsrikt nå ut till elever, särskilt då den har sitt ursprung i en elevs faktiska upplevelse, vilket den har i fritidspedagogens exempel.

Både medvetet och omedvetet bryts normer av både lärare och elever. Hade skolan inte haft normer om fult språk hade vuxna och barn kanske inte heller reagerat när de fula orden användes. Det spelar ingen roll vad det finns för regler mot fult språk, reglerna kommer ändå att brytas och språket kommer att utvecklas. Kanske skulle det finnas en behållning i att lärare då och då använde sig av fula ord och på sätt och vis var med och skapade en ny norm. Elever skulle nog lättare kunna förhålla sig till de fula orden om lärare tog dem i bruk.

Gällande elever är det så pass utbrett att använda sig av fula ord att det är svårt att helt stå emot att inte bryta mot normen. Det har utvecklats en språkgemenskap bland utövarna, vilket har lett till att det är mer avvikande att inte bruka fula ord. Kanske är detta en indikation på att en gammal nedärvd norm faktiskt kommer att konkurreras ut. Detta låter vi framtiden berätta.

8 Reflektion

I följande kapitel kommer vi att presentera en reflektion kring fult språk. Vi kommer också ge förslag på hur arbetet kring fult språk skulle kunna gå till i skolan och hur framtida forskning skulle kunna bedrivas. Vi presenterar även en kort utvärdering över de metoder vi använt oss av i vår undersökning.

8.1 Språket i förändring

Att ämnet *fult språk* alltid kommer att vara aktuellt råder det inget tvivel om. Vår undersökning har visat att man i skolan, både som pedagog och som elev, har synpunkter och en ståndpunkt när det kommer till fult språk. Tankarna kring språket kommer säkert att förändras med tiden, men en sak kan vi fastslå och det är att språket alltid kommer innehålla ord som någon eller några anser som fula, oavsett i vilken riktning det förändras. Vem som bedömer vad som är fult eller ej kan diskuteras, men vi kommer som lärare alltid att behöva förhålla oss till språket och dess förändringar. Vi tror inte att ett totalförbud mot fula ord i skolan är en lösning på problemet, vi tror däremot att man i sin yrkesroll som lärare eller pedagog bör ha en ståndpunkt och ett förhållningssätt man tror på, då är det lättare att tackla de språkliga problemen när de dyker upp. Förbud skapar ofta en känsla av att något är mer spännande, just för att det är förbjudet. Att istället avdramatisera orden, prata om dem och förklara dem, medför kanske att eleverna tänker sig för en extra gång innan de ger sig på sin tjejkompis och kallar henne för *våt ängsmark* (dvs. fitta).

8.2 Fult språk i klassrummet

Om en lärare tar ställning till det fula språket och bestämmer sig för att vara tillåtande mot det i klassrummet stannar inte arbete där – det börjar. Det är viktigt att det fula språket behandlas när det väl fått spelrum i klassrummet. Ett sätt är att tala om det i samband med andraspråkselevernas känsla av ihåliga ord, att de inte känner tyngden av de fula orden när de inte sägs på deras hemspråk. Ett annat sätt att angripa ämnet är då en lärare använder ett fult ord. Situation kan diskuteras: ska lärarens ordval accepteras i den specifika situationen?

8.3 Metodreflektion

Att samla empiri genom metodtriangulering har fungerat ypperligt för oss; vi fick de svar vi behövde för att uppfylla syftet med vår undersökning. Vi tror också att vi genom triangulering gett resultatet i vår studie mer trovärdighet.

Den ordning momenten utfördes har i viss mån varit avgörande för studien. Att intervjuerna följde enkätundersökningen fungerade bra på det sätt att då det dök upp några oklarheter i något svar kunde detta förtydligas under intervjun.

8.4 Framtida forskning

Att fortsätta bedriva forskning i ämnet fult språk skulle vara intressant. Det skulle även vara relevant med tanke på dess utbredning i skolvärlden. Även de svårigheter som finns kring förhållningssättet till fula ord är en motivering att bedriva forskning. Det skulle i synnerhet vara relevant för lärare att sätta sig in i ämnet då deras kompetens gällande den rådande problematiken med fult språk i skolan förmodligen vuxit.

En intressant infallsvinkel i en studie skulle kunna vara att undersöka vilka följder det skulle få om fler och fler lärare belyste fult språk i skolan. Hur skulle detta förhållningssätt påverka eleverna? Skulle det i förlängningen kunna påverka

språknormerna? Här hade det varit på sin plats att i några veckor observera ett antal skolklasser och deras lärare. Undersökningen hade kunnat utformas likt en jämförelsestudie. Samma elever och lärare skulle observeras men i ett första skede skulle inga fula ord belysas. I ett andra skede skulle dock de fula orden behandlas av lärarna.

Det är svårt att uttala sig om hur länge observationerna hade behövt fortgå. Förändringar kan ske omedelbart men de kan också, som vår studie visat, ta en evighet.

9 Litteratur

Andersen, Ivar (2010), Vilket förbannat skitspråk, *Arbetaren*, nr. 40

Andersson, Lars-Gunnar (1985), *Fult språk – svordomar, dialekter och annat ont*. Stockholm, Carlsson Bokförlag AB

Denscombe, Martyn (2000), *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund, Studentlitteratur

Einarsson, Jan (2009), *Språksociologi*. Lund, Studentlitteratur

Florby, Gunilla & Svensson, Jan (2002), *Känslornas språk – Känslorna för språket*, Lund, Lunds Universitet

Jay, T.B. (1992), *Cursing in America*. Philadelphia, John Benjamins

Joelsson, Johan (20090819), Ska man bestraffa fula ord?, *Språktidningen* s 24-28

Hasselblad, Björn (19900525), Med djävulen på tungan, *Land*, nr. 21, s 30-31

Leonard, Anthony; Robbins, Bethany & Sevcik Ann (1997), The deep structures of obscene language, *J. curriculum studies*, vol. 29, nr. 4, s 455-470

Ljung, Magnus (2006), *Svordomsboken: om svärande, svordomar på svenska, engelska och 23 andra språk*, Stockholm, Norstedts Akademiska förlag

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94 (1996). Stockholm: Skolverket

Tillgänglig på internet: www.skolverket.se/publikationer?id=1069 (2011-09-16)

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (2011). Stockholm, Skolverket

Tillgänglig på internet: www.skolverket.se/publikationer?id=2575 (2011-09-16)

Mercury, Robin-Eliece (1995), Swearing: A bad part of language; a good part of language learning, *TESL Canada Journal*, vol. 13, nr. 1, s 28-36

Preisler, Bent (1993), *Attitudes, norms and standardization in English: Some aspects of the language in its social context*, Roskilde: UniversitetsCenter

Repstad, Pål (1999), *Närhet och distans – kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund, Studentlitteratur

Seltén, Bo (1994), Forbidden adjectives: their meaning and function, *Moderna språk*, s 134-143

Stroh-Wollin, Ulla (2010), *Fula ord – eller? En enkät om attityder till svordomar och andra fula ord*, Uppsala: FUMS. Institutionen för nordiska språk vid Uppsala Universitet

Svenning, Conny (2003), *Metodboken: Samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling: klassiska och nya metoder i informationssamhället*. Eslöv, Lorentz Förlag

Teleman, Ulf (2003), *Tradis och funkis. Svensk språkvård och språkpolitik efter 1800*, Stockholm: Norstedts ordbok

Thornberg, Robert (2006), *Det sociala livet i skolan. Socialpsykologi för lärare*. Stockholm: Liber AB

Vetenskapsrådet (2002), *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* [www]. Hämtat från

< <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> > 2011-09-13

Bilaga

Enkät om fult språk

1. Vad kan fula ord fylla för funktion i språket?
- 2 a. Vad har ni för förhållningssätt till fula ord i skolan?
- 2 b. Har ert förhållningssätt alltid sett ut så här? Om svaret är nej, hur har det förändrats?
3. Varför förbjuds ofta fula ord i skolan?
- 4 a. Vilka känslor frammanar fula ord?
- 4 b. Vad spelar sammanhanget för roll?
5. Är fula ord nödvändiga? Varför? Varför inte?